

บทที่ 2

หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการเสนอหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร กระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรธุรกิจการท่องเที่ยว ระดับอนุปริญญา พุทธศักราช 2528 การจัดการเรียนการสอน บทบาทของบุคลากรในการใช้หลักสูตร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

การให้การศึกษา คือ การให้ความรู้ ทักษะ และความสามารถในเทคนิควิธี เพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ ความสำเร็จของการจัดการศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับหลักสูตร เป็นประการสำคัญเพราะหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดทิศทางกิจกรรมการเรียนการสอนและประสบการณ์ทั้งหมดที่มอบให้กับผู้เรียน

เกี่ยวกับหลักสูตรได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายไว้หลายประการ เช่น สวัสดิ์ จงกล (2521 : 20) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า "หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดที่ว่าด้วยจุดมุ่งหมายของการศึกษา แนวทางดำเนินงาน เนื้อหาสาระ ซึ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา" สุมิตร คุณานุกร (2523 : 2 - 3) กล่าวไว้ว่า "หลักสูตร หมายถึง โครงการให้การศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้" เอกวิทย์ ณ ถลาง (2513 : 3 - 10) ได้กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรมีความหมายคลุมถึงตัวหลักสูตรประมวลการสอน โครงการสอน แบบเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งหมดที่มุ่งให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียน และ ก่อ สวัสดิ์พานิชย์ (2514 : 13) กล่าวว่า "หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่มีบัญญัติให้ครูสอนในโรงเรียน กิจกรรมที่ทำการสอน การเรียนกันจริง ๆ ซึ่งรวมถึงการวัดผลด้วย"

โบซ็อง (George A. Beauchamp 1975 : 196) กล่าวว่า หลักสูตรคือ แผนที่เขียนขึ้น เพื่ออธิบายขอบเขตและการจัดโปรแกรมการศึกษาสำหรับโรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่ง โดยหลักสูตรนั้นจะต้องประกอบด้วย (1) ข้อความที่แสดงถึงการใช้ออกสารเป็นแนวทางสำหรับการวางแผน การจัดการเรียนการสอน (2) ข้อความที่แสดงถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ทางโรงเรียนต้องการ (3) เนื้อหาสาระวิชาที่สอดคล้องตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และ (4) ข้อความที่แสดงแนวการประเมินผล คุณค่า และประสิทธิภาพของหลักสูตรและระบบของหลักสูตร

กูด (Carter V. Good 1973 : 149) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. เนื้อหาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นหรือรับประกาศนียบัตร ในหมวดวิชาสำคัญ ตัวอย่างเช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย
2. เค้าโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีความรู้จนจบชั้นหรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อทางอาชีพต่อไป
3. กลุ่มวิชาและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา

จากความหมายของหลักสูตรดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการที่กำหนดขึ้นเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และรวมถึงมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นแนวทาง

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวเน้นถึงความสำคัญของหลักสูตรในแง่ของการถ่ายทอด วัฒนธรรม ความรู้ ความสามารถ เจตคติและค่านิยมต่าง ๆ ไว้หลายประการ ดังเช่น ชาร์จ บัวศรี (2504 : ก) กล่าวว่า

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร และความสามารถให้ความรู้ สร้างเสริมทักษะ และทัศนคติในด้านใดบ้าง สิ่งต่าง ๆ ที่ประมวลไว้ในหลักสูตรเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางที่ช่วยให้เราทราบได้ทันทีว่า การศึกษาที่จัดให้แก่เด็กนั้น หนักไปทางใด มีผลต่อตัวเด็กและต่อสังคมมากน้อยเพียงใด

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 9 - 10) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงาน หรือเครื่องมือชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถานบัน การศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษาด้วย
5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวก และควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย
6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของสังคม และพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตไว้ว่าจะเป็นไปได้ในรูปใด
8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติ ที่จะ เป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังคนซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติที่ได้ผล
9. หลักสูตรจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความจริงของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนา ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพทันต่อ เหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง ย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

ส่วน เซเลอร์ และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander 1966 : 5) กล่าวว่า "หลักสูตรเป็นเสมือนแผนภูมิการเดินทางและตารางที่ยืดหยุ่นได้ ในการดำเนินการศึกษา หลักสูตรจะถูกสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชา การบริหารโรงเรียน และวิชาต่าง ๆ ทางด้านการศึกษาในระดับชั้นต่าง ๆ รวมอยู่ด้วย" คอนเลย์ (Conley 1973 : 5) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า "เป็นสื่อกลางของการศึกษาที่นำไปสู่การพัฒนาความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียนตามจุดหมายของการศึกษาสนองตอบตามระดับวุฒิภาวะของผู้เรียน สามารถพัฒนาในทุกระดับของวัย" นอกจากนี้ อิลลิส โคแกน และ ฮาวีย์ (Ellis, Cogan and Howey 1981 : 342) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรอีกว่า "เป็นแกนของวิชาทั้งหมดของโปรแกรมการศึกษาที่โรงเรียนหรือสถาบันจัดทำขึ้น"

จากความคิดเห็นของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้นย่อมแสดงให้เห็นแล้วว่า หลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรสามารถพัฒนาผู้เรียนทั้งสติปัญญา และบุคลิกภาพ ทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อันเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ขึ้น เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลและการพัฒนาหลักสูตร เพราะองค์ประกอบของหลักสูตรสามารถทำให้มองเห็นถึงโครงสร้างของหลักสูตรทั้งระบบ สำหรับองค์ประกอบของหลักสูตรนั้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ทัศนะไว้ ดังเช่น

สุมน อมรวิวัฒน์ (2514 : 6 - 7) มีความเห็นว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละระดับ
2. การกำหนดวัยเรียน เวลาเรียน และอัตราเวลาเรียน
3. สังเขพัหวัชวิชาในแต่ละหมวด และประสบการณ์ทั้งหมด

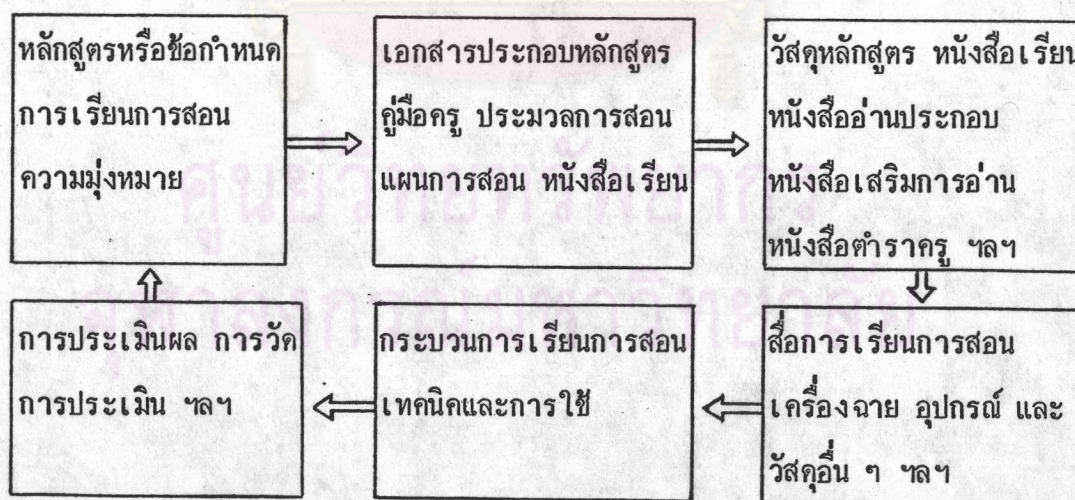

4. กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน รวมทั้งการประเมินผล
5. กิจกรรมของโรงเรียนที่มุ่งเสริมประสบการณ์ของนักเรียน
6. กิจกรรมเสริมหลักสูตร

สมิทร คุณานุกร (2518 : 9) มีความเห็นว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 12) ได้เสนอว่า ถ้าจะพิจารณาองค์ประกอบของหลักสูตรในแง่ของการปฏิบัติ หรือการนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพจะเขียนเป็นรูปแบบได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงองค์ประกอบของหลักสูตร ในแง่ของการปฏิบัติของ สันต์ ธรรมบำรุง

กาเล็น เจ เซเลอร์ (Galen J. Saylor 1974 : 17) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่

1. ความมุ่งหมายของการศึกษา
2. การจัดเนื้อหาวิชา
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

องค์ประกอบเหล่านี้จะต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและสอดคล้องกัน

ฮิลดา ทาบา (Hilda Taba 1962 : 425) ให้ความเห็นว่า หลักสูตรมี องค์ประกอบดังนี้

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน หรือการนำหลักสูตรไปใช้
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

แฮร์ริค (Herrick อ้างถึงใน โกสิน รังษยาพันธ์ 2526 : 36) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่

1. วัตถุประสงค์ (objectives) ซึ่งเป็นแนวทางในการเรียนการสอนทำให้ผู้สอนรู้ว่าจะต้องสอนเนื้อหาอะไร สอนให้แก่ใคร จะสอนทำไม มีวัตถุประสงค์อย่างไร และจะมีวิธีการสอน และการประเมินผลอย่างไร

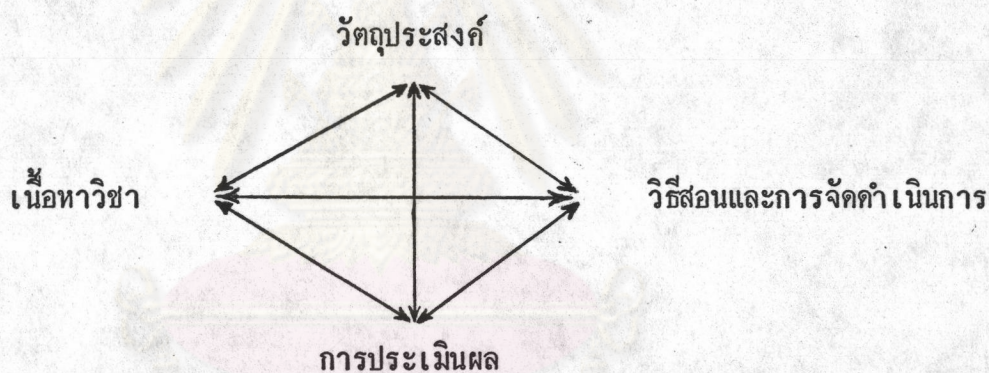
2. เนื้อหาวิชา (subject matter) หมายถึง สารของความรู้ และประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้ตามศาสตร์สาขานั้น ๆ เนื้อหาวิชาจะเป็นรายละเอียดที่จะนำมาถ่ายทอดให้กับผู้เรียนให้ได้มีคุณสมบัติตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

3. วิธีสอนและการจัดดำเนินการ (method and organization) หมายถึง การแปลงวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไปสู่การสอน สอนเนื้อหาวิชาตามที่หลักสูตรกำหนดด้วยการใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ มีความรู้ สมรรถภาพ ทักษะ เจตคติ และคุณสมบัติตามที่หลักสูตรกำหนด

4. การประเมินผลตามหลักสูตร เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และประเมินว่าผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ สมรรถภาพ ทักษะ เจตคติ และคุณสมบัติตาม วัตถุประสงค์หรือไม่ โดยใช้วัตถุประสงค์เป็นแนวทางในการประเมินผล

โดยองค์ประกอบทั้ง 4 นี้ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ขาดเสียซึ่งองค์ประกอบหนึ่ง องค์ประกอบใดมิได้ ดังแสดงไว้ในแผนภูมิข้างล่าง

แผนภูมิที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของหลักสูตร

จากทัศนะของนักการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร ควรประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชาต่าง ๆ
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

กระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร (curriculum development) หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ การวางแผนหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพดีขึ้นทั้งระบบ ตั้งแต่ความมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชาต่าง ๆ กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล

เหตุที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรก็เพราะว่า สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความรู้ใหม่ ๆ ได้ถูกค้นพบอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นหากไม่มีการพัฒนาหลักสูตรแล้ว เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดและประเมินผลก็จะจืดจางในสิ่งที่ซ้ำซากเลียนแบบสืบทอดต่อกันไปแต่ในเรื่องเก่า ๆ ที่ล้าสมัย ซึ่งแน่นอนย่อมไม่สนองต่อความต้องการของสังคมปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องมีการคัดเลือกความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมต่าง ๆ บรรจุลงในหลักสูตร เพื่อให้เป็นหลักสูตรที่ดี มีคุณภาพและสนองความต้องการของสังคมปัจจุบันอย่างแท้จริง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2517 : 163) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ในการพัฒนาหลักสูตร ควรมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง คือ ปรับหลักสูตรและตำราเรียนของเดิมให้เหมาะสมตามสภาพความเป็นจริงและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ปรับเนื้อหาและวิธีสอนให้สนุกสนาน เรียนน่าสนใจ เปลี่ยนสิ่งที่ล้าสมัยให้เป็น เรื่องที่ทันสมัยกับเหตุการณ์ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ เรื่องใดที่ไม่น่าสนใจหรือล้าสมัย ต้องกล้าพอที่จะตัดทิ้งไป

ปรีชา ธรรมมา (2517 : 5) กล่าวว่า ควรจะได้ปรับปรุงทุกส่วนทุกตอน ทุกระดับที่ประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตร งานปรับปรุงหลักสูตรเป็นงานที่ทำทลายความสามารถของทุกคนที่เกี่ยวข้องและเป็นงานที่องใช้เวลาอย่างไม่รู้จบ การปรับปรุงไม่ว่าจะเป็นตอนใดหรือระดับใดถือว่าเป็นกระบวนการที่สืบเนื่องต่อกันไปอีก การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะกระทำส่วนใดย่อมมีผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ด้วยเสมอ ส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรที่ควรแก้ไขหรือปรับปรุงพร้อม ๆ กันคือ ปรัชญา ความมุ่งหมายทั่วไป ความมุ่งหมายเฉพาะรายวิชา ความมุ่งหมายเชิง-พฤติกรรม เนื้อหาวิชา ประมวลการสอน คู่มือครู วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอนและการวัดผล

สุมิตร คุณานุกร (2523 : 5 - 6) กล่าวว่า ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรควรจะมีลำดับขั้นตอนดังนี้ คือ ในขั้นแรกต้องมีการกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร ขั้นที่สองทำการเลือกเนื้อหาวิชา จัดเนื้อหาวิชา ขั้นที่สามเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ขั้นที่สี่สุดท้ายเป็นการประเมินผลหลักสูตร เพื่อคว้ามี่ผลสัมฤทธิ์ตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

ทาบา (Taba 1962 : 12) กล่าวว่า ขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรมี 7 ขั้นตอน คือ วิเคราะห์ความต้องการ กำหนดวัตถุประสงค์ เลือกเนื้อหาวิชา จัดเนื้อหาวิชา เลือกประสบการณ์เรียนรู้ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ ๆ และกำหนดวิธีการประเมินผล

เดรสเซล (Dressel 1963 : 19 - 24) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตรนั้น โดยทั่วไปจะเริ่มต้นที่การพิจารณาปรัชญา และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก่อน ทั้งนี้ก็เพื่อให้แน่ใจว่าหลักสูตรมุ่งไปทางไหน บางหลักสูตรจะเขียนไว้ชัดเจน บางหลักสูตรเพียงแต่กำหนดว่าจะผลิตบุคลากร แล้วทิ้งไว้กว้าง ๆ เพียงเท่านั้น ในการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรเราจึงพิจารณาปรัชญา และจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนก่อนเป็นเบื้องต้น การกำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมายควรคำนึงถึงปัญหาของหลักสูตรปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความต้องการของผู้เรียน แนวนโยบายของคณะเหล่านี้ประกอบกัน หลังจากนั้นก็มีกำหนดเนื้อหา และประสบการณ์ตามวัตถุประสงค์เป็นขั้นตอนต่อไป หลักสูตรอุดมศึกษานั้นจะเน้นเรื่องเนื้อหาเป็นหลักสำคัญ การกำหนดเนื้อหาจึงเกี่ยวข้องไปถึงอัตราส่วนระหว่างวิชาการศึกษาทั่วไปและวิชาชีพ วิชาเลือกและวิชาบังคับ วิชาที่ต้องเรียนก่อนหรือหลัง วิชาที่ต้องฝึกฝนเพิ่มเติม วิชาที่ต้องอภิปรายและสัมมนา เป็นต้น เมื่อได้เนื้อหาและประสบการณ์ที่แน่นอนแล้ว การดำเนินงานต่อไปคือ การทำให้จุดมุ่งหมายและเนื้อหาเหล่านั้นมีผลในทางปฏิบัติ นั่นคือ การจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ บุคคลที่สำคัญที่จะทำให้การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง คือ อาจารย์ผู้สอน

นิโคลส์ (Nicholls 1972 : 97 - 99) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ การสร้างหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงหลักสูตรกรวิทยา ความมีเหตุผลเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคม ซึ่งจะช่วยให้ครูเข้าใจและสามารถใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่สำคัญ คือการพัฒนาหลักสูตรไม่ใช่หน้าที่รับผิดชอบของนักวิชาการ หรือผู้บริหารเท่านั้น แต่ครูในโรงเรียนก็ควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงด้วย อันจะมีผลทำให้ครูมีความคิด

ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่บรรจุอยู่ในหลักสูตรมากขึ้น

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander 1974 : 250 - 263) ได้กำหนดลำดับขั้นในการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า จะต้องสำรวจและศึกษาข้อมูล เสร็จแล้ว กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดแบบของหลักสูตรที่จะใช้ นำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอน แล้วจึงประเมินผลหลักสูตร

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรควรมีขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร เนื่องจากหลักสูตรมีหลายระดับ ฉะนั้น จึงต้องมีความมุ่งหมายที่แสดงถึงเอกลักษณ์ และวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตาม ความมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละระดับควรสอดคล้องและเสริมความมุ่งหมายทางการศึกษาในระดับชาติ
2. การเลือกการจัดเนื้อหาวิชาประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่เกิดภายหลังการกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตรในการเลือกเนื้อหาวิชาประสบการณ์นั้น ต้องพิจารณาต่อไปอีกว่า เนื้อหาใดควรนำมาสอนก่อนหรือสอนหลัง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาไปได้อย่างมีสัมฤทธิ์ผล ตามหลักของจิตวิทยาการเรียนรู้
3. การนำเอาหลักสูตรไปใช้ การนำเอาหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหารโรงเรียน และครูนำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นลักษณะรูปเล่มแล้วไปปฏิบัติให้เกิดผล ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นขั้นตอนของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การประเมินผลหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตรเป็นการหาคำตอบว่าหลักสูตรได้สัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด อะไรเป็นสาเหตุการประเมินผล เป็นงานที่ละเอียด ต้องอาศัยผู้รู้เรื่องราวทั้งหลักสูตร และการประเมินผล การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่มีขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำจะต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้าว่ามีกระบวนการ และวิธีดำเนินงานอย่างไร

5. การปรับปรุงหลักสูตร กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมีลักษณะเป็นวัฏจักรเริ่มต้นด้วยการกำหนดความมุ่งหมาย เลือกลงและจัดเนื้อหาประสบการณ์ นำหลักสูตรไปใช้ประเมินผลของความบกพร่องของหลักสูตร และสุดท้ายการนำเอาผลจากการประเมินมาปรับปรุงหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตรจะเริ่มต้นด้วยกระบวนการและขั้นตอนเดิมอีก คือ ปรับปรุงความมุ่งหมาย จนถึงการประเมินหลักสูตร วนเวียนอยู่เช่นนี้ (นิลิตสาขานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร หน้าที่ที่ 2 2529 : 22)

จากการประมวลหลักการและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวสรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ดำเนินต่อเนื่องกันอยู่ตลอดทุกขั้นตอนนับตั้งแต่การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกเนื้อหาวิชาต่าง ๆ การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตรนั้นเปรียบเหมือนทฤษฎี การนำไปใช้เปรียบเหมือนภาคปฏิบัติ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กัน เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตร และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร และครูผู้สอน บุคลากรทั้งสองฝ่ายนี้จะต้องมีความชำนาญ ในการใช้หลักสูตรเป็นอย่างดี ดังที่ สังกัด อุทราพันธ์ (2527 : 260 - 261) กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่า

การทำงานเกี่ยวกับหลักสูตรจะถือว่าขั้นตอนของการใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เป็นที่ยอมรับกันว่าขั้นตอนการใช้หลักสูตรนั้นเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง นักพัฒนาหลักสูตรทุกคนต่างก็ยอมรับความสำคัญของขั้นตอนของการใช้หลักสูตรว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าขั้นตอนอื่นใดทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจากว่าถึงแม้ว่าหลักสูตรจะได้สร้างไว้ดีเพียงใดก็ตาม ยังไม่สามารถจะกล่าวได้ว่าหลักสูตรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าหากการนำหลักสูตรไปใช้ดำเนินไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ดีเพียงพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรก็จะบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สุมิตร คุณานุกร (2518 : 130 - 132) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้จะประกอบด้วยกิจกรรม 3 ประเภท คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือ การตีความหมายและกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร โดยจะออกมาในรูปของเอกสารประกอบหลักสูตร และวัสดุอุปกรณ์การสอน เช่น โครงการสอน ประมวลการสอน คู่มือครู เป็นต้น

2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเพื่อให้หลักสูตรบรรลุถึงเป้าหมาย ผู้บริหารโรงเรียนควรสำรวจปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับสภาพการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ เช่น ขนาดของห้องเรียน จำนวนนักเรียน ห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการจัดตารางสอน และการจัดครูเข้าสอน เป็นต้น

3. การสอน ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูประจำการทั่วไป การสอนถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ ครูจึงเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ ครูจะต้องสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเลือกวิธีสอนให้เหมาะสม โดยผู้บริหารต้องคอยให้ความสะดวกให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การสอนของครูและการเรียนของเด็กบังเกิดผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

ธำรง บัวศรี (2504 : 165) กล่าวว่า "การนำหลักสูตรไปใช้ย่อมหมายถึง การที่จัดกระบวนการเรียนการสอนสำหรับสอนเป็นประจำทุก ๆ วัน"

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 120) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้หมายถึง "การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มเหล่านั้นไปปฏิบัติให้บังเกิดผล และรวมถึงการบริหารงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประเมิณผลสูงสุด"

โบซ็อง (George A. Beauchamp 1975 : 164) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ว่า "การนำหลักสูตรไปใช้หมายถึง การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ โดยประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญที่สุดคือ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ครูได้มีการพัฒนาการเรียนการสอน"

อวิครา จันตรา (Arvidra Chandra 1977 : 10) กล่าวว่า "การนำหลักสูตรไปใช้คือ การทดลองใช้เนื้อหาวิชา วิธีการสอน เทคนิคในการประเมินผล การใช้อุปกรณ์การสอน แบบเรียนและทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน"

บทบาทของบุคลากรที่นำหลักสูตรไปใช้

ในการนำหลักสูตรไปใช้ให้ถึงตัวผู้เรียนนั้นจำเป็นต้องมีบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องซึ่ง วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525 : 195) กล่าวว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร คือ ครูใหญ่ ครูประจำชั้น และชุมชนหรือผู้ปกครอง ซึ่งบุคคลทั้งสามกลุ่มนี้จะทำให้หลักสูตรบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้

กนาร์ตน์ ชาญกว้าง (2524 : 31) กล่าวถึง หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับเขตการศึกษา มี 3 ระดับ คือ

1. ระดับหน่วยศึกษานิเทศก์ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์
2. ระดับกลุ่มโรงเรียน ได้แก่ ครู ผู้บริหารในกลุ่มโรงเรียน
3. ระดับโรงเรียน ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียน

สังัด อุทรานันท์ (2527 : 273 - 275) ได้กล่าวถึง บทบาทของบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. นักวิชาการ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์หรือนักวิชาการที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร มีบทบาทในการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้

- (1) ช่วยพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและดำเนินการเรียนการสอน ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร
- (2) ทำการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรในหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร
- (3) ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยการให้บริการวัสดุหลักสูตร และให้กำลังใจแก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้

2. ผู้บริหารควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตรดังนี้

- (1) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร
- (2) ให้บริการวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ
- (3) ดำเนินการนิเทศและการติดตามผลการใช้หลักสูตร
- (4) กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น จัดอบรมหรือ

จัดประชุมสัมมนา

- (5) ให้กำลังใจ และบำรุงขวัญ

3. หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสายวิชา ควรจะดำเนินการส่งเสริมการใช้หลักสูตร

ดังนี้

- (1) ศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนรับผิดชอบ
- (2) ช่วยวางแผนและจัดทำแผนการเรียนการสอน
- (3) จัดหาวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
- (4) ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรที่อยู่ในความรับผิดชอบ

อย่างชัดเจน

4. ครูซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง มีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนการใช้หลักสูตรให้มี

ประสิทธิภาพ ดังนี้

- (1) ศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนใช้อยู่อย่างเดียว
- (2) ปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- (3) สอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่
- (4) พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมหรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับ

การใช้หลักสูตรที่ตนเองเป็นผู้ใช้

5. บุคลากรอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ บรรณารักษ์ นักเทคโนโลยีทางการศึกษา นักวัดผล

นักแนะแนว ฯลฯ ต่างก็มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้คือ

- (1) ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอย่างเต็มที่
- (2) ให้ความช่วยเหลือหรือให้บริการแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างเต็มที่

จะเห็นได้ว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรมีหลายฝ่ายด้วยกัน ถ้าหากทุกฝ่ายต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ก็พอจะได้เป็นที่คาดการณ์ว่าการใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ประโยชน์สูงสุด และเกิดปัญหาน้อยที่สุด ซึ่งจะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

การจัดการเรียนการสอน

ความหมายของการสอนมีนักศึกษาให้ไว้ ดังนี้

กูด (Carter V. Good 1973 : 127) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการสอนไว้ 2 ข้อ คือ

1. การสอน หมายถึง การกระทำซึ่งเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนตามสถานศึกษา โดยทั่วไป
2. การสอน หมายถึง การจัดสภาพการณ์ สถานการณ์ หรือกิจกรรมเพื่อช่วยให้นักเรียนหรือผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเกิดการเรียนรู้ได้โดยง่าย

สุมิน อมรวิวัฒน์ (2526 : 48 - 51) กล่าวว่า การสอน คือ สถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีต่อสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น

1. มีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับสิ่งแวดล้อม และครูกับนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม
2. ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์นั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่
3. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

อารี สันทฉวี (อ้างถึงใน สุจรรยา สุวรรณศิริ 2527 : 22) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ว่า "การสอนคือ ประมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ฝ่ายหนึ่งจัดทำขึ้น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการเรียนรู้ให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง การสอนเป็นการกระทำที่รู้สึกตัว มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าวิธีสอนยังไม่เหมาะสม ก็อาจจะไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเลยก็ได้"

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์ทั้งหมดให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้

ในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องอาศัยวิธีสอน หรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม ดังที่ สันต์ ธรรมบำรุง (2525 : 162) กล่าวว่า "วิธีการสอนหรือกิจกรรมการเรียนการสอน คือ พฤติกรรมร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน จัดทำขึ้นเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ และประสบการณ์ตามความมุ่งหมายของการสอน"

วิธีสอนและรูปแบบวิธีสอน

ในการจัดการเรียนการสอนที่จะให้เกิดประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องอาศัยวิธีสอนหรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม แต่วิธีสอนเมื่ออยู่มากมายหลายวิธีแต่ละวิธีย่อมเหมาะสมกับเนื้อหาวิชามากน้อยไม่เหมือนกัน ครูจำเป็นจะต้องมีความสามารถในการพิจารณาวิธีสอนแบบต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ให้เหมาะสมกับวิชาที่สอนหรือเหมาะสมกับผู้เรียน การเรียนการสอนจึงจะเกิดประสิทธิภาพสูง จำรัส น้อยแสงศรี (2520 : 79 - 81) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการที่จะเลือกใช้วิธีสอนแบบใดให้เหมาะสมนั้นควรขึ้นอยู่กับลักษณะดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของบทเรียน
2. ลักษณะของบทเรียน
3. ธรรมชาติของวิชา
4. ธรรมชาติของการพัฒนาผู้เรียน
5. ความรู้ อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา
6. ความเปลี่ยนแปลงของสังคม

วิธีการสอนมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525 : 39 - 40) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบวิธีสอนมี 2 รูปแบบ คือ วิธีการสอนแบบธรรมดา และวิธีการสอนแบบนวัตกรรม

ก. วิธีสอนแบบธรรมดา หมายถึง การสอนที่ครูเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้ ด้วยการสอนแบบบรรยาย เป็นผู้ประกอบกิจกรรมการสอนทุกอย่าง ส่วนนักเรียนเป็นผู้ฟัง ผู้ชม และทำตามคำสั่งของครู เป็นวิธีการสอนที่ดำเนินสืบต่อกันมาช้านานตั้งแต่ที่เมืองไทยเริ่มมีระบบโรงเรียน จึงนิยมเรียก "การสอนแบบธรรมดา" หรือการสอนที่มีมาตั้งแต่เดิมตรงกับภาษาอังกฤษว่า traditional teaching หรือ conventional teaching

ลักษณะเด่นของการสอนแบบธรรมดา

1. ครูสอนแบบบรรยาย นักเรียนเป็นผู้ฟัง และทำตามทีครูสั่ง
2. ครูมักยืนสอนอยู่หน้าห้อง นักเรียนนั่งเรียงแถวหันหน้าเข้าหาครู
3. สื่อการเรียนที่ใช้เป็นประจำคือ กระดานดำ ชอล์ก และแบบเรียน หากมีสื่อโสตทัศนศึกษาอื่นก็มักเป็นการใช้สื่อด้วยตัวครูเอง นักเรียนไม่มีโอกาสร่วมใช้สื่อด้วย
4. การจัดบรรยากาศของชั้นเรียนส่วนใหญ่ปล่อยให้ผนังห้องว่างเปล่า มีรูปภาพติดบ้างแต่ไม่ได้เป็นการติดรูปภาพอย่างมีแผน

วิธีการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางที่นิยมใช้กันมากคือ การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบสาธิต และการสอนแบบอื่นที่สอนนักเรียนเป็นกลุ่มใหญ่

ข. วิธีการสอนแบบนวัตกรรม หมายถึง วิธีการสอนที่เป็นวิธีการใหม่ และได้ผ่านหรืออยู่ระหว่างการวิจัยทดลองเป็นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่วนมากเป็นการสอนแบบกิจกรรมกลุ่ม และการสอนรายบุคคล

ลักษณะเด่นของการสอนแบบนวัตกรรม

1. เป็นวิธีการสอนแบบใหม่ที่ได้ผ่านการวิจัยหรืออยู่ระหว่างการวิจัยทดสอบประสิทธิภาพ ระหว่างการเผยแพร่ แต่ยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการเรียนการสอนทั่วไป

2. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด
3. เป็นวิธีสอนที่ใช้การสอนแบบโปรแกรม ยึดความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยใช้สื่อประสมเป็นเครื่องมือถ่ายทอด
4. ใช้การสอนแบบแบ่งกลุ่มกิจกรรม หรือการสอนเป็นรายบุคคลมากกว่าการสอนแบบบรรยาย

ปัทสวดี วีรภิตติ (2518 : 26 - 28) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การเลือกวิธีสอนนั้น ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในการใช้สอนและให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสอน วิธีสอนเหล่านี้ ได้แก่

1. วิธีสอนแบบบรรยาย (lecture) เป็นการสอนแบบอธิบายข้อความหรือเรื่องราวต่าง ๆ ผู้เรียนมีหน้าที่แต่ฟังคำบรรยายและจดบันทึกคำบรรยายเหล่านั้น
2. วิธีสอนแบบอภิปราย (discussion) เป็นการสอนแบบแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน โดยมีครูเป็นผู้ประสานงานที่จะตัดสินในปัญหานั้น ๆ
3. วิธีสอนแบบปฏิบัติ (drill and practice) เป็นการสอนที่มีจุดมุ่งหมายจะเน้นการพัฒนาทักษะ ครูมีหน้าที่อธิบายและสาธิตทักษะที่จะฝึก และควบคุมการฝึกให้คำแนะนำแก้ไข นักเรียนจะมีส่วนร่วมด้วยตลอดเวลา
4. วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มค้นคว้า (grouping or committee works) เป็นการสอนแบบแบ่งชั้นเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามความถนัดของเด็ก และให้ไปศึกษาค้นคว้าหรือปฏิบัติกิจกรรมแล้วนำมาเสนอต่อชั้น อาจจะเป็นวิธีเสนอแบบปากเปล่า หรือรายงานข้อเขียนก็ได้
5. วิธีสอนแบบปฏิบัติการในห้องทดลอง (experimentations) เป็นการสอนแบบที่นักเรียนได้ปฏิบัติทดลองด้วยตนเอง โดยมีครูคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ

6. วิธีสอนแบบสาธิต (demonstration) หมายถึง การสาธิตแสดงวิธีการให้นักเรียนดู ถึงแม้ว่านักเรียนจะไม่มีโอกาสทดลองด้วยตนเอง แต่ก็มีโอกาสได้เห็นการทดลองว่าทำอย่างไร จะเกิดผลอย่างไร

7. วิธีสอนแบบแก้ปัญห (problem solving) เป็นการสอนที่มุ่งให้นักเรียนค้นคว้าด้วยตนเอง รู้จักสาเหตุของปัญหาและวินิจฉัยปัญหา โดยมีครูคอยแนะนำหรือวางแผนค้นคว้าร่วมกับนักเรียน .

8. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน (inquiry) เป็นการสอนแบบที่ครูพยายามให้ผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบต่าง ๆ จากคำถามที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสังเกต คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล

9. วิธีสอนแบบใช้โสตทัศนวัสดุ (audio - visual) เป็นวิธีให้ความรู้โดยใช้โสตทัศนอุปกรณ์ต่าง ๆ เข้าช่วย เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง รูปภาพ ฯลฯ

10. วิธีสอนแบบไปศึกษาเอกสถานที่ (field trip) เป็นวิธีสอนแบบให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสภาพจริง ๆ มีการวางแผนและวางแผนว่าจะไปศึกษาอะไรล่วงหน้าเสมอ

11. วิธีสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ (role playing) เป็นวิธีสอนที่ให้นักเรียนได้สวมบทบาทในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อที่จะให้นักเรียนได้รู้สึกและเข้าใจเหตุการณ์ได้ด้วยตนเอง .

12. การสอนโดยจุดประสงค์ (teaching by objective) เป็นรูปแบบการสอนที่ใหม่และมีแนวโน้มว่าจะได้ผลดีที่สุดในปัจจุบัน เพราะการสอนนอกจากจะมีจุดประสงค์แล้ว ยังยึดจิตวิทยาของการเรียนรู้อีกด้วย สิ่งสำคัญในเรื่องการสอนโดยจุดประสงค์อาจมีหลายอย่าง แต่สิ่งที่เราต้องเข้าใจมี 2 อย่างคือ

- ก. จุดประสงค์การเรียนรู้
- ข. วิธีการที่จะก่อให้เกิดผลตามจุดประสงค์นั้น

วิธีสอนที่จะใช้ในการสอนวิชาชีพ

สำหรับวิธีสอนที่จะนำไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาชีพนั้น ย่อมมีความแตกต่างจากวิชาสามัญอื่น ๆ จำเป็นที่ผู้สอนจะต้องศึกษาวิธีสอนแบบต่าง ๆ ให้เข้าใจถ่องแท้ เพื่อที่จะให้

การเรียนการสอนวิชาชีพได้ผลตามจุดมุ่งหมายในการสอนที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้สอนควรจะใช้วิธีสอนหลาย ๆ แบบ หรือจะเลือกแบบใดแบบหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในการใช้สอน และให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสอนเป็นสำคัญ สำหรับวิธีสอนที่จะนำมาใช้สอนในการเรียนวิชาชีพนั้น ได้มีการศึกษาให้ข้อเสนอแนะไว้ ดังนี้

สุทธิ ประจงศักดิ์ (2524 : 97) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสอนวิชาอุตสาหกรรมศิลป์ ซึ่งจัดเป็นวิชาชีพพื้นฐานอาชีพสาขาหนึ่งว่า จะต้องเป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีการปฏิบัติงานมากกว่าวิชาอื่น และโดยลักษณะเนื้อหาวิชาอุตสาหกรรมศิลป์นั้น ความรู้ความสามารถ ความเข้าใจ ทักษะของผู้เรียนขึ้นอยู่กับ การฝึกทักษะ การทดลอง และปฏิบัติงานในห้องปฏิบัติการ วิธีสอนที่นิยมใช้มีดังนี้

1. การสอนแบบบรรยาย
2. การสอนแบบสาธิต
3. การสอนแบบกำหนดงาน
4. การสอนด้วยแบบพิมพ์

สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การสอนบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพคือ สื่อการเรียนการสอน เพราะสื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้มากขึ้น สามารถรับเอาความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และประสบการณ์ต่าง ๆ ได้ดี ก่อให้เกิดความคิดรวบยอดซึ่งเป็นรากฐานของการเรียนรู้ในประสบการณ์ดังกล่าว

การใช้สื่อการเรียนการสอน

ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2521 : 7) ให้ความหมายของสื่อการเรียนไว้ว่า สื่อการเรียน หมายถึง เครื่องมือตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สื่อการเรียนยังเป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความอยากรู้ เรียนรู้ ต่อ ๆ ไป เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้อย่างดี และรวดเร็วยิ่งขึ้น

วิรุฬห์ ลีลาพฤทธิ (2521 : 24) ให้ความหมายของสื่อการสอนว่า สื่อการสอน หมายถึง วัสดุ และอุปกรณ์ รวมกัน อย่างเช่น ภาพนิ่ง เป็นวัสดุประกอบด้วยคำบรรยาย ภาพยนตร์ สไลด์ ภาพโปร่งใสข้ามสีหรือภาพบนกระดานนิเทศ ส่วนเครื่องฉายต่าง ๆ หรือ กระดานนิเทศเป็นอุปกรณ์ ทั้งวัสดุและอุปกรณ์รวมกันเป็นสื่อ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523 : 64) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการเรียนการสอน คือ วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการสอนประกอบ วัสดุหมายถึง สิ่งสิ้นเปลืองต่าง ๆ เช่น ซอล์ก รูปภาพ แผนที่ต่าง ๆ อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งที่ยกยอถาวร เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ต่าง ๆ ส่วนวิธีการสอนประกอบหมายถึง วิธีการใช้วัสดุ และอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ และวิธีสอนประกอบก็ยังมีหมายรวมไปถึงทัศนศึกษา การทดลองต่าง ๆ ด้วย

ชอร์ส (Shore 1960 : 1) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นเครื่องมือช่วยสื่อความหมาย จัดโดยครูและนักเรียน เพื่อเสริมการเรียนรู้ เครื่องมือการสอนทุกชนิดเป็นสื่อการสอน เช่น หนังสือในห้องสมุด โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ เช่น फिल्मสตริป สไลด์ แผนที่ ของจริง ทรัพยากรจากชุมชน เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนหมายถึง เครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน เราความสนใจผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจขึ้นอย่างรวดเร็ว

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

ประมุข กอปรสิริพัฒน์ และ สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (2522 : 90 - 91) ได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. เครื่องมือหรืออุปกรณ์การสอน (hardware) ซึ่งได้แก่ สื่อใหญ่ เป็นอุปกรณ์ทางโสตทัศนศึกษาที่มีเทคนิคการทำซับซ้อน ซึ่งส่วนมากเป็นอุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพทึบ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุ เครื่องรับโทรทัศน์ ฯลฯ

2. วัสดุ (software) ได้แก่ สื่อเล็กทั้งหลาย เป็นอุปกรณ์ทางโสตทัศนศึกษาที่จัดทำและนำไปใช้ได้สะดวก เช่น फिल्मสไลด์ แผ่นภาพโปร่งแสง แผนภูมิ รูปภาพ บัตรคำ ฯลฯ

3. เทคนิคหรือวิธีการ (technique or methods) ได้แก่ การใช้เทคนิคหรือวิธีการต่าง ๆ อันเป็นกรรมวิธีที่เป็นสื่อไปสู่การเรียนรู้แก่ผู้เรียน เช่น นิทาน เพลง การเล่นบทบาทสมมติ ละคร หุ่น การจัดนิทรรศการ การพาไปศึกษานอกสถานที่ การสาธิตทดลอง เป็นต้น ซึ่งกรรมวิธีในการใช้สื่อดังกล่าวนี้อาจต้องใช้สื่อดังกล่าวประเภทที่ 1 และ 2 เข้ามาร่วมด้วย

ประเภทของสื่อการเรียนการสอนวิชาชีพ

สุทธิ ประจงศักดิ์ (2524 : 139 - 147) ได้เสนอแนะสื่อการเรียนการสอนวิชาชีพ ดังนี้

1. การเยี่ยมชมโรงงาน
2. เทป บันทึกเสียง
3. ของจริง และของตัวอย่าง
4. หุ่นจำลอง
5. แผนภูมิแสดงกระบวนการทำงาน
6. แผ่นป้ายต่าง ๆ
7. วัสดุได้เปล่าและวัสดุราคาถูก ได้แก่ วัสดุจากท้องถิ่น วัสดุจากหนังสือ เอกสาร
8. โทรทัศน์เพื่อการศึกษา
9. ภาพยนตร์
10. फिल्मสตริป
11. สไลด์
12. เครื่องฉายข้ามศีรษะ
13. ภาพนิ่ง

14. เครื่องฉายภาพทึบแสง

หลักการและการใช้สื่อการสอน

ประมุข กอปรสิริพัฒน์ และ สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (2522 : 92) กล่าวว่า สื่อการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายทางการศึกษา ในการเลือกจึงต้องพิจารณา จุดมุ่งหมายของการสอนเป็นอันดับแรก และองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ความเหมาะสมกับวิธีสอน ความเหมาะสมกับวัย และความสนใจของผู้เรียน เป็นวัสดุหรือสื่อที่หาได้ง่ายหรือที่มีอยู่ในท้องถิ่น รวมถึงการประเมินผลการใช้สื่อว่าบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใดด้วย

การประเมินผลการเรียนการสอน

การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียน เมื่อใดที่มีการเรียนการสอนจะต้องมีการประเมินผลควบคู่กันไปด้วย ไม่โดยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลาย ๆ วิธี พันธ์ ทัศนากินทร์ (2513 : 138 - 139) ให้ความหมายของการประเมินผลการศึกษาว่า มีคำที่ใช้อยู่ 2 คำ คือ คำว่า การวัดผล (measurement) และคำว่า การประเมินผล (evaluation) ซึ่งทั้ง 2 คำมีความหมายต่างกัน กล่าวคือ การวัดผลหมายถึง การเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียน กับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ ส่วนคำว่า การประเมินผลเป็นการกำหนดค่าหรือราคา (value judgement) จากคะแนนที่เราได้รับจากการวัด

ความมุ่งหมายของการประเมินผล

นิมมวล ทศวัฒน์ (2523 : 67) กล่าวถึง ความมุ่งหมายของการประเมินผลไว้ ดังนี้

1. เพื่อทราบถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียน อันเป็นผลจากการศึกษาเล่าเรียน ว่า นักเรียนพัฒนาไปมากน้อยเพียงใด

2. เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนของนักเรียน เช่น ในด้านการเรียนมีข้อบกพร่องอะไร ตรงไหน และหาวิธีแก้ไขให้ถูกต้อง สำหรับผู้ที่มีจุดเด่นอยู่แล้วก็ควรได้รับการส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนมากที่สุด

3. เมื่อทราบว่าผลการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้แล้ว
 อย่างน้อยเพียงใด จุดมุ่งหมายนี้หมายถึง วัตถุประสงค์ทั่วไปของการเรียน และวัตถุประสงค์เชิง
 พฤติกรรม

4. เพื่อทราบผลการสอนของครูว่ามีประสิทธิภาพเพียงไร ยังมีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไข
 อย่างไรบ้าง

5. เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนอยู่เสมอ เพราะ
 การทดสอบหรือแม้เพียงการซักถามก็ทำให้นักเรียนตื่นตัว เตรียมตัวเพื่อค้นหาคำตอบกันแล้ว

ปรีชา ชาคิมลากร (2524 : 56) ได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับการวัดผลวิชาชีว
 วิทยา ดังนี้

1. วิเคราะห์หาตัวชี้ (indicators) เพื่อให้ทราบว่าต้องการวัดผลทางด้าน
 ไດบ้าง โดยการนำจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ตัวชี้ที่ถูกต้อง

2. วิเคราะห์ตัวชี้แต่ละตัวออกเป็นข้อย่อย ๆ เพื่อสะดวกในการจัดผลแต่ละข้อย่อย

3. กำหนดแนวทางในการวัดผลในแต่ละตัวชี้หรือแต่ละข้อย่อย ซึ่งมีแนวทางในการ
 วัดผลได้ดังนี้

3.1 ทักษะขั้นพื้นฐานในงานอาชีพ มีแนวทางในการวัดผล ดังนี้

(1) วัดผลคุณภาพของงานกำหนด (projects) ที่กำหนดไว้ให้
 นักเรียนทำ โดยควรจะวัดตลอดขั้นตอนของการทำงานชิ้นนั้น
 ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นสำเร็จ

(2) วัดโดยการสอนภาคปฏิบัติ ซึ่งควรจะสอนหลาย ๆ ครั้ง เพื่อความ
 เที่ยงตรงแน่นอนในการวัดผล

3.2 การวางแผนในการทำงาน มีแนวทางในการวัดผล ดังนี้

(1) สร้างตารางวัดผล และให้คะแนนโดยการสังเกตของครู

(2) วัดผลจากโครงการหรือแผนการทำงานของนักเรียน

3.3 ความรู้ เทคนิค และความรู้สัมพันธ์ มีแนววัตถุประสงค์ ดังนี้

- (1) สร้างตารางวัตถุประสงค์ และวัตถุประสงค์โดยการให้คะแนนจากการสังเกตของครู
- (2) ให้คะแนนจากการค้นคว้า และรายงานเกี่ยวกับงานที่ทำ

สรุปได้ว่าการประเมินผลการเรียนการสอนคือกระบวนการของการวัดและการตีค่าสิ่งที่วัดเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการตัดสินใจ ปรับปรุง และพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ซึ่งเทคนิคการวัดผลการเรียนการสอนนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายวิธี ดังนั้น ผู้ใช้ต้องเลือกพิจารณา และนำไปใช้ให้เหมาะสม

หลักสูตรธุรกิจการท่องเที่ยว

หลักสูตรธุรกิจการท่องเที่ยว ระดับอนุปริญญา พุทธศักราช 2528 ที่เปิดสอนในวิทยาลัยครูต่าง ๆ ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ว่า

1. เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาด้านธุรกิจการท่องเที่ยวออกไปสู่ประชาชนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสนองความต้องการของท้องถิ่น
2. เพื่อผลิตบุคลากรในสาขาวิชาการท่องเที่ยวให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นพื้นฐานในการศึกษาระดับสูงต่อไป
3. เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม (หลักสูตรวิชาธุรกิจการท่องเที่ยว ระดับอนุปริญญา พุทธศักราช 2525 : 1)

โครงสร้างหลักสูตรธุรกิจการท่องเที่ยว

ผู้สำเร็จหลักสูตรอนุปริญญาศิลปศาสตร์ สาขาวิชาอุตสาหกรรมบริการ วิชาเอกธุรกิจการท่องเที่ยว จะต้องผ่านการเรียนรายวิชาต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า 72 หน่วยกิต จากหมวดวิชาและกลุ่มวิชาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก.)

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป	ไม่น้อยกว่า 16 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน	ไม่น้อยกว่า 56 หน่วยกิต

2.1	กลุ่มวิชาแกนพื้นฐาน	ไม่น้อยกว่า 9 หน่วยกิต
2.2	กลุ่มวิชาวิทยาการจัดการ	ไม่น้อยกว่า 9 หน่วยกิต
2.3	กลุ่มวิชาเอก	ไม่น้อยกว่า 38 หน่วยกิต
	2.3.1 รายวิชาบังคับ	20 หน่วยกิต
	2.3.2 รายวิชาเลือก	18 หน่วยกิต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฉัตรนภา พรธมา และคณะ (2523 : 48 - 52) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการใช้หลักสูตรการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2519 ของอาจารย์คณะวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ" พบว่า การกำหนดโครงสร้างและรายวิชาในหลักสูตรไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงหลักสูตรให้รายวิชาต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน ชัดเจนความซ้ำซ้อนให้หมดไป ปรับเนื้อหา และรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพการนำไปใช้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต กำหนดสัดส่วนจำนวนหน่วยกิตในกลุ่มวิชา เฉพาะเพิ่มขึ้น ให้หน่วยงานผู้ใช้ครูและมีประสบการณ์ในการสอนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรอย่างใกล้ชิด การจัดการเรียนการสอนมีปัญหามากในเรื่องความรู้พื้นฐานของผู้เรียนไม่เพียงพอ และขาดแนวการสอน ในบางรายวิชาควรมีการวางแผนการสอน จัดทำคู่มือหรือชุดการสอน ตลอดจนบทปฏิบัติการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นไว้ใช้ร่วมกันในกลุ่มวิทยาลัยครู ในส่วนตัวผู้เรียนควรมีการสอนก่อนเรียน และจัดให้เรียนเสริมจนถึงเกณฑ์ที่ต้องการในกรณีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอ บุคลากรมีความรู้และประสบการณ์ไม่เพียงพอ ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการศึกษา หรืออบรมระยะสั้นและนอกจากนั้นยังขาดแคลนตำรา และวัสดุครุภัณฑ์วิชาการ ควรมีการเก็บค่าวัสดุฝึกทุกรายวิชาที่มีการปฏิบัติ ส่งเสริมการผลิตอุปกรณ์ทุกประเภทจากวัสดุในท้องถิ่น และให้การสนับสนุนการเขียนตำราหรือเอกสารทางวิชาการทุกรูปแบบ

สุจรรยา สุวรรณศิริ (2528 : จ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพการใช้หลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี พุทธศักราช 2524 ในวิทยาลัยครู" พบว่าสภาพการใช้หลักสูตรคหกรรมศาสตร์ในด้านต่าง ๆ นั้น สรุปได้ว่า วิทยาลัยส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติในด้านต่าง ๆ คือ ในด้านการจัดทำแผนการสอน การจัดทำเอกสารและคู่มือครู การเตรียมบุคลากร สื่อการเรียน การสอน สถานที่ที่ใช้สอน และฝึกปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมการเรียน การสอน เทคนิคและวิธีสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียน ส่วนปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือ

งบประมาณในการดำเนินการไม่เพียงพอ ขาดแหล่งวิทยากรในท้องถิ่น อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ รวมทั้งห้องปฏิบัติการไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา พื้นฐานของนักศึกษาแตกต่างกัน และนักศึกษาขาดความสนใจในวิชาชีพอย่างแท้จริง

คณะกรรมการการวิจัยของกองแผนงาน หน่วยงานนิเทศก์ และวิทยาลัยครู 36 แห่ง (2528 : 36 - 39) ทำการวิจัยเรื่อง "ความต้องการเทคนิคอาชีพในท้องถิ่น" เมื่อปี พ.ศ. 2527 สรุปผลการวิจัยที่สำคัญคือ เทคนิคที่มีความต้องการสูง สรุปผลรวมจากทุกจังหวัดได้ 5 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีอาชีพหรือกลุ่มอาชีพเรียงลำดับ ดังนี้

1. เกษตรกรรม ได้แก่ พืชไร่ พืชสวน ปศุสัตว์ (สัตว์ใหญ่) ประมง ทำนา สวนยาง ฯลฯ
2. งานช่าง งานฝีมือ และศิลป์ ได้แก่ ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างปั้น ฯลฯ
3. อุตสาหกรรม ได้แก่ อาหารและการแปรรูป อาหารสัตว์ แร่ ฯลฯ
4. ธุรกิจการท่องเที่ยว การบริหาร ประชาสัมพันธ์และคมนาคม ได้แก่ การตลาดทั่วไป การท่องเที่ยว (งานมัคคุเทศก์ การจัดการท่องเที่ยว การโรงแรม) การจัดการขนส่ง การโฆษณาประชาสัมพันธ์ นักการเงินและบัญชี ฯลฯ
5. งานวิชาการ ได้แก่ นักเกษตรอุตสาหกรรม นักอุตสาหกรรมเคมี นักวิทยาศาสตร์-การแพทย์ ฯลฯ

ซึ่งการวิจัยดังกล่าวมุ่งที่จะศึกษาเทคนิคอาชีพที่ท้องถิ่นต่าง ๆ มีความต้องการสูงในช่วง 10 ปีข้างหน้า อาชีพธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหนึ่งที่ท้องถิ่นกำลังต้องการบุคลากรทางด้านนี้ อยู่เป็นจำนวนมาก เพราะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้นช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพให้แก่ประชาชน อย่างกว้างขวาง กระตุ้นให้เกิดการนำทรัพยากรภายในประเทศมาผลิตให้เป็นประโยชน์ทาง เศรษฐกิจในอัตราที่สูง ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ประชาชนทั่วภูมิภาค นอกจากนี้ยังช่วย ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อันก่อให้เกิดความ มั่นคง ปลอดภัย สร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมประเทศชาติอีกด้วย ดังที่ ตูย์ ชุ่มสาย ม.ล. (2527 : 45) กล่าวไว้ว่า

การท่องเที่ยวได้รับการพิจารณาให้เป็นตัวการทางเศรษฐกิจอย่างสำคัญและสมบูรณ์ทีเดียว ส่วนประโยชน์ที่จะได้จากมนุษยสัมพันธ์ การศึกษา การพักผ่อน วัฒนธรรม กลายเป็นส่วนเติมเต็มและส่วนเสริมที่นักธุรกิจการท่องเที่ยวต้องเข้ามาเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น ที่เห็นได้ชัดเจนคือธุรกิจการท่องเที่ยวทำให้เกิดการหมุนเวียน และการกระจายของเงิน และเป็นแหล่งรายได้มหาศาลของประเทศที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ดังนั้นจึงเป็นธรรมดาที่รัฐบาลทุกรัฐบาลไม่ว่าของชาติใดภาษาใดย่อมมีความต้องการอย่างยิ่งยวดที่จะสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ประเทศชาติของตน ต้องการให้ประชาชนมีรายได้ มีงานทำ มีความกินคืออยู่ดี เพราะความผาสุกของประชาชนและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของรัฐ ย่อมเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะก้าวไปสู่ความมั่นคงทางการเมือง ทางกาารทหาร และนำไปสู่ความมีเสถียรภาพของรัฐบาลเอง

ดูย ชุมสาย ม.ล. (2527 : 42) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า "การท่องเที่ยวจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสามเป็นอย่างน้อย คือ การเดินทาง การพักผ่อน และการกินอาหารนอกบ้าน"

ธุรกิจการท่องเที่ยวได้พัฒนาขึ้นจนถึงระดับอุตสาหกรรมที่เรียกว่าอุตสาหกรรมบริการ (service industry) กล่าวคือ มีการใช้แรงงานอย่างมีระบบตลอดระยะเวลาในการผลิตอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว (tourist) ดังนั้นศาสตร์ของการท่องเที่ยวจึงเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้ที่มีอาชีพในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยการเอาวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิมมาผสมผสานกันขึ้นตามความเหมาะสมของยุคสมัย โดยมุ่งที่จะให้ผู้ที่ศึกษาได้มีความรู้ในวิธีการประกอบอาชีพที่จะดำเนินไปสู่ความสำเร็จของการสร้างผลประโยชน์ให้เกิดแก่ประเทศชาติและแก่ตนเอง

ในปัจจุบันทั้งรัฐและเอกชนถือว่า การท่องเที่ยวเป็นการปฏิบัติที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดควาวิชาใดควรเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิชาธุรกิจการท่องเที่ยวก็จะต้องคำนึงถึงว่าวิชานั้น ๆ มีส่วนให้ความรู้ในการปฏิบัติงานที่มุ่งไปสู่ภาวะเศรษฐกิจหรือไม่เพียงใด นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีคุณค่าทางการศึกษา สังคม และวัฒนธรรม วิชาธุรกิจการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องประกอบด้วยวิชาการที่ก่อให้เกิดความรู้ในด้านการศึกษา สังคม และวัฒนธรรม ดังที่ ดูย ชุมสาย ม.ล. (2527 : 3) กล่าวถึงวิชาธุรกิจการท่องเที่ยวว่าจะต้องประกอบด้วย

ความรู้ที่ได้จากวิชาดังต่อไปนี้คือ เศรษฐศาสตร์ การบริหารธุรกิจ สังคมวิทยา ภาษา จิตวิทยา สถิติศาสตร์ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ วิชาการขนส่ง (Transport Studies) การสื่อสารมวลชน นิเวศวิทยา วิทยาศาสตร์อาหาร (Food Science) และวิชาอื่น ๆ ที่มีส่วนช่วยในการปฏิบัติงานการท่องเที่ยวได้ประสบผลสำเร็จสมบูรณ์ขึ้น เช่น กฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ วิชาแรงงาน (Labour Studies) และรัฐศาสตร์ เป็นต้น

ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้นได้เป็นที่ยอมรับกันว่าสามารถทำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศให้แก่รัฐนำมาพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ ตลอดจนช่วยแก้ไขภาวะการขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงินของประเทศด้วย กิจกรรมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นับว่าได้เปรียบอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเจริญเติบโตอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังที่ ธีรวัฒน์ ภูมิไชยา (2529 : 15 - 16) กล่าวไว้ว่า

ถ้าเปรียบเทียบการท่องเที่ยวเป็นเสมือนพืชพันธุ์ไม้ พืชพันธุ์ไม้ต้นนี้ได้พิสูจน์แล้วว่ามีความเจริญเติบโตได้อีกมากมาย เพียงแต่ให้ได้รับการรักษานำไปปลูกในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม มิให้นำไปปลูกในกระถางเล็ก ๆ ซึ่งจะทำให้พันธุ์ไม้ต้นนี้ ต้องกลายสภาพเป็นบอนไซในที่สุดและหลังจากปลูกแล้ว หากได้รับการเอาใจใส่ลงนุ้ย รดน้ำพรวนดินให้เพียงพอก็ยิ่งจะช่วยเร่งความเจริญเติบโตและให้ผลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งขณะแปลงปลูกในพื้นที่น่าจะเทียบได้กับขนาดและรูปองค์กรที่รับผิดชอบงานอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และการใส่ปุ๋ยรดน้ำพรวนดินก็จะคงเทียบได้กับงบประมาณประจำปีเพื่อสนับสนุนส่งเสริมอุตสาหกรรมด้านนี้เอง

นัยนา ทองศรีเกตุ (2528 : 66, 71) ทำวิจัยเรื่อง "ความพร้อมของกลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้ ในการผลิตบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการธุรกิจการท่องเที่ยวและโรงแรมในจังหวัดภาคใต้" พบว่า

1. บุคลากรในภาควิชาภาษาอังกฤษของกลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้ ต้องการให้เปิดสอนหลักสูตรสาขาวิชาอุตสาหกรรมบริการ วิชาเอกธุรกิจการท่องเที่ยวมาก

2. บุคลากรมีความพร้อมในระดับปานกลาง คือมีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรและแบบเรียนมากกว่าด้านอื่น รองลงมาคือ วิธีสอนและการประเมินผล และประสบการณ์ของบุคลากรพบว่า ร้อยละ 31 มีวุฒิปริญญาตรี ร้อยละ 66 วุฒิปริญญาโท ที่เหลือมีวุฒิสองสูงกว่าปริญญาโท

และร้อยละ 88 ของบุคลากรมีประสบการณ์การสอนมากกว่า 10 ปีขึ้นไป

3. ความพร้อมของบุคลากรในท้องถิ่น บุคลากรฝึกอบรมพหุพิศัตถ์มีมากกว่าบุคลากรอื่น ๆ และอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ บุคลากรในธุรกิจโรงแรม ธุรกิจท่องเที่ยว ภัตตาคาร และธุรกิจการค้ามีจำนวนปานกลางพอ ๆ กัน แต่บุคลากรในการสอนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ มีน้อย ความร่วมมือที่ได้รับจากบุคลากรในท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก และปานกลาง ที่ให้ความร่วมมือดีที่สุด ได้แก่ บุคลากรในการฝึกอบรมพหุพิศัตถ์ รองลงมาคือ บุคลากรในธุรกิจโรงแรมและภัตตาคารตามลำดับ การให้ความร่วมมือในการรับนักศึกษา เข้าฝึกงานในสถานประกอบการอยู่ในระดับปานกลาง ที่ให้ความร่วมมือดีที่สุด ได้แก่ โรงแรมที่มีมาตรฐาน รองลงมาคือ หน่วยงานที่มีเครื่องพหุพิศัตถ์ และหน่วยงานบริการการท่องเที่ยวอื่น ๆ ตามลำดับ

4. ความพร้อมในด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในวิทยาลัยและท้องถิ่น อาคารเรียนมีความพร้อมมาก ห้องสมุด และห้องปฏิบัติการทางภาษา มีความพร้อมปานกลาง แหล่งฝึกงานมีจำนวนปานกลาง ที่มีมากที่สุด ได้แก่ โรงแรมที่มีมาตรฐาน รองลงมาคือหน่วยงานที่มีเครื่องพหุพิศัตถ์ เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ มีจำนวนน้อยมาก ยกเว้นแท็บเล็ตและหนังสือตำราเรียนในสาขามีความพร้อมปานกลาง

5. งบประมาณส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการและอยู่ในระดับปานกลาง

ลดาวัลย์ มาลยะวงศ์ (2518 : 79 - 89) ได้ทำการศึกษาและวิจัยเรื่อง "สภาพการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ระดับ ป.กศ.ชั้นสูง : ทศนคติของครู" เมื่อปี พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นวิชาสาขาหนึ่งในหลักสูตรบางวิชายากเกินไป และบางวิชาง่ายเกินไป บางวิชาเนื้อหาซ้ำซ้อนกันในระดับ ป.กศ. บางวิชาเป็นวิชาเลือก เปิดสอนไม่ได้ เพราะไม่มีอาจารย์ที่ถนัดสอนในวิชานั้น ๆ เนื้อหาที่กำหนดไว้ให้เรียนก็มากจนเกินไป ไม่สมมูลกับเวลาที่กำหนดให้ การนำเอกสารประกอบการสอนก็ไม่ได้ได้รับความสะดวกจากวิทยาลัย ปัญหาที่สำคัญที่สุดที่พบคือ ขาดแหล่งวิชาที่จะค้นคว้าเพิ่มเติม และอาจารย์ต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการปรับปรุงหลักสูตรด้วย

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (2521 : 47) ได้ทำการวิเคราะห์และประเมินผลหลักสูตรการฝึกหัดครู 2519 ของสภาการฝึกหัดครู พบว่าเนื้อหาในรายวิชาต่าง ๆ

ในหลักสูตรมีความซ้ำซ้อนกันเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น กำหนดความมุ่งหมายไว้กว้างเกินไป ขาดตำรา ขาดอุปกรณ์ ขาดงบประมาณและสภาพแวดล้อมไม่อำนวย เป็นต้น

เกรแฮม (Graham 1960 : 4311) ได้ศึกษาโปรแกรมสำหรับปริญญาชั้นสูง ในคณะศึกษาศาสตร์ในประเทศแคนาดา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ขอบเขตของการศึกษาทั่วไปดีแล้ว แต่รายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรจะต้องมีการแก้ไข ปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยเน้นทั้งด้านการปฏิบัติพอ ๆ กันกับด้านเนื้อหา การกำหนดวิชาบังคับ และวิชาเลือกในหลักสูตรควรปรับปรุงเช่นกัน โดยบังคับให้เรียนวิชาอื่นบ้าง ไม่บังคับเฉพาะวิชาการศึกษานั้น การเรียนการสอนก็สามารถปรับปรุงได้โดยจัดกิจกรรม เช่น การสัมมนาในชั้น การประชุมปฏิบัติการ การศึกษานอกสถานที่

มัวร์ (Muir 1973 : 3263 - 3264) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรในวิทยาลัยชุมชนเยอรมัน : การศึกษาเฉพาะกรณี" ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การสร้างหลักสูตรวิทยาลัยชุมชนนั้นสร้างขึ้นจากความต้องการของท้องถิ่น โดยพัฒนาเป็นรายวิชา ผู้ที่มีบทบาทคือครูผู้สอน การตั้งวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้พยายามให้คลุมเนื้อหาทั้งหมด แต่เนื้อหาในหลักสูตรทั้งวิชาเลือก และวิชาบังคับ ได้ถูกเลือกและตัดสินตามกฎหมายของรัฐ การใช้หลักสูตรมีอยู่ 2 ทางคือ ใช้ในโรงเรียน และใช้โดยรัฐ

เออร์ไฮล (Habis S. Erheil 1985 : 145) ทำการวิจัยเรื่อง "การจัดธุรกิจการท่องเที่ยวระหว่างประเทศของจอร์แดน" พบว่านับแต่อดีตเป็นต้นมานั้นการเดินทาง มีบทบาทมากในการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรือง เช่น การค้นพบดินแดนใหม่ ๆ การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ล้วนแต่ต้องอาศัยการเดินทางทั้งสิ้น ดังนั้นการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพต้องคำนึงถึงความสะดวกในการคมนาคม

จากการวิจัยของ โกลเดอร์ และ ดิกส์ (Goelder and Dicks อ้างถึงใน Habis S. Erheil 1985 : 145) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และฤดูกาล

จากงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วนั้น พอจะสรุปกว้าง ๆ ได้ดังนี้ คือ

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรฝึกหัดครู ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของหลักสูตรไม่ชัดเจน เนื้อหาไม่ตรงกับจุดมุ่งหมายที่วางไว้ เนื้อหามากเกินไป และส่วนใหญ่ซ้ำซ้อนและล้าสมัย ไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง ประมวลการสอนไม่ชัดเจน วิธีสอนใช้แบบบรรยายเป็นหลัก ขาดเครื่องมือเครื่องใช้ ขาดอุปกรณ์การสอน ขาดกำลังคน งบประมาณไม่เพียงพอ ครูควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร การสร้างหลักสูตรควรสร้างขึ้นจากความต้องการของท้องถิ่น
2. งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า วิชาบางวิชาากเกินไป ส่วนบางวิชาที่ง่ายเกินไป บางวิชาเลือกเปิดสอนไม่ได้เพราะขาดผู้สอนที่ถนัดในวิชานั้น เนื้อหามากเกินไปไม่สอดคล้องกับเวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรจัด คือ การอภิปราย การสัมมนาในชั้นเรียน การประชุมปฏิบัติการ และการศึกษาชานอกสถานที่
3. งานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า ขาดแนวการสอนในบางวิชา ควรมีการวางแผนการสอน จัดทำคู่มือและบทปฏิบัติการให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ควรส่งเสริมบุคลากรให้ได้รับการอบรมระยะสั้น ขาดตำราและวัสดุครุภัณฑ์ พื้นความรู้ของผู้เรียนก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอน
4. ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวยุคใหม่ที่ควรปรับปรุงแก้ไขคือ การประชาสัมพันธ์ และการสร้างบรรยากาศให้เป็นสถานที่น่าท่องเที่ยว

